

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI**

**DAVLAT VA HUQUQ NAZARIYASI VA TARIXI
O'QUV DASTURI**

Bilim sohasi:	100000 – Ta'lim
Ta'lim sohasi:	110000 – Ta'lim
Ta'lim yo'nalishi:	60112100 – Milliy g'oya, ma'naviyat asoslari va huquq ta'limi

Fan/modul kodi DHNT110		O'quv yili 2023-2024	Semestr 1	ECTS - Kreditlar 5	
Fan/modul turi Majburiy		Ta'lim tili O'zbek		Haftadagi dars soatlari 4	
1.	Fanning nomi		Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Davlat va huquq nazariyasi va tarixi		60	90	150
2.	I. Fanning mazmuni. Fanni o'qitishdan maqsad – davlat va huquqqa tegishli hodisa va jarayonlarning muhim, zaruriy va eng umumiy tomonlarini o'rganish orqali jamiyat taraqqiyotining obyektiv qonuniyatlarini ochish va tushuntirib berish, ijtimoiy hayot maqsadlarini aniqlash va ijtimoiy munosabatlarni davlat va huquq vositasida tartibga solish mexanizmlarini yaratish, ularning rivojlanish istiqbollarini ko'rsatib berishdan iborat. Fanning vazifasi – mamlakatda shakllanayotgan fuqarolik jamiyati, demokratik davlatchilik va huquqiy tizim xususiyatlariga oid nazariy xulosalar o'z ifodasini topishi barobarida, davlat va huquqning vujudga kelishi, mohiyati, mexanizmi, funksiyalari, shakllari, ularning jamiyatni modernizatsiyalashdagi roli jonli tarzda bayon etishdan iborat. II. Nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari) II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi: 1-mavzu. Davlat va huquq nazariyasi va tarixi fanining predmeti hamda uning o'ziga xos xususiyatlari Davlat va huquq nazariyasi va tarixi – umumnazariy ijtimoiy fan. Davlat va huquq nazariyasi fanining predmeti. Davlat va huquq nazariyasining metodologiyasi. Davlat va huquq nazariyasining ijtimoiy va yuridik fanlar tizimidagi o'rni hamda ahamiyati. Davlat va huquq nazariyasining funksiyalari. 2-mavzu. Davlat va huquqning vujudga kelishi haqidagi nazariyalar Jamiyat tushunchasi, uning tuzilishi va davlat bilan aloqasi. Ibtidoiy jamiyat, uning tabiati va xususiyatlari. Urug'chilik tuzumining yemirilishi. Davlatgacha bo'lgan jamiyatlarda: ijtimoiy normalar va ijtimoiy hokimiyat. Davlat va huquqning kelib chiqishi. Davlat va huquqning kelib chiqishi haqidagi nazariyalarning plyuralligi 3-mavzu. Davlat tushunchasi, mohiyati, belgilari, atributi Davlatning tushunchasi va mohiyati. Davlatning mohiyati haqidagi turli nazariyalar. Davlatning asosiy belgilari. Davlat tipologiyasi				

4-mavzu. Davlatning shakllari

Davlat shakli tushunchasi. Davlat boshqaruvi shakli(respublika, monarxiya). Davlatning tuzilish shakli(unitar, federativ, konfederativ). Siyosiy rejim(demokratiya, nodemokratiya).

5-mavzu. Davlatning funksiyalari

Davlatning funksiyalari tushunchasi, mazmuni va belgilari. Davlat funksiyalarini tasniflash. Davlatning ichki funksiyalari. Davlatning tashqi funksiyalari. Davlat funksiyalari: muammolar va istiqbollar.

6-mavzu. Davlat mexanizmi (apparati)

Davlat mexanizmi (apparati) tushunchasi va mohiyati. Davlat mexanizmi (apparati)ning tashkil etilishi va faoliyati prinsiplari. Davlat organi tushunchasi va turlari. Hokimiyatlar taqsimlanishi prinsipi. Davlat apparatini tashkil etish va faoliyatini amalga oshirish tamoyillari. Davlat organlari tizimi O'zbekistonda davlat hokimiyatini amalga oshirishning huquqiy asoslari. Mamlakatni demokratik yangilash jarayonida davlat mexanizmini isloh qilish masalalar

7-mavzu. Huquq tushunchasi, belgilari, mohiyati

Huquqning tabiatini anglash. Huquqning asosiy belgilari. Huquqning talqiniga oid ta'limotlarning turli-tumanligi. Ijtimoiy normalarning umumiy va o'ziga xos xususiyatlari. Huquq - ijtimoiy munosabatlarni normativ tartibga solishning turi sifatida.

8-mavzu. Huquq haqidagi nazariyalar. Huquq prinsplari

Huquqning mohiyati haqidagi nazariyalar. Tabiiy huquq nazariyasi. Realistik huquq maktabi.

Huquq prinsiplari tushunchasi va mohiyati. Huquq prinsiplarining tasnifi. Huquq funksiyalari tushunchasi va turlari.

9-mavzu. Huquqiy ong va huquqiy madaniyat

Huquqiy ong tushunchasi, tarkibiy elementlari. Huquqiy ongning turlari va darajalari. Huquqiy ongning funksiyalari. Huquqiy madaniyat tushunchasi, tuzilishi, darajalari. Huquqiy tarbiya - huquqiy ong va huquqiy madaniyatni yuksaltirishning zarur sharti. Huquqiy nigilizm va huquqiy idealism. Huquqiy nigilizmni bartaraf qilish masalalari.

10-mavzu. Huquqning shakli (manbayi).

Huquq shakllari (manbalari) tushunchasi va turlari. Huquqiy odat - huquqning qadimgi manbasi sifatida. Huquqiy presedent tushunchasi, turlari. Normativ-huquqiy hujjat - huquqning manbasi. Normativ-huquqiy hujjatlarning turlari. Normativ shartnomalar - huquqning maxsus manbasi sifatida. Normativ-huquqiy hujjatlarning vaqt, hudud va shaxslarga nisbatan amal qilishi. Xalqaro huquq normalarini milliy qonunchilikda implementatsiya qilish masalalari.

11-mavzu. Huquq ijodkorligi va qonunchilik jarayoni

Huquq ijodkorligi tushunchasi, turlari va funksiyalari. Huquq ijodkorligining prinsiplari. Qonun ijodkorligi jarayoni va bosqichlari. Normativ-huquqiy hujjatlarning vaqt, hudud va shaxslarga nisbatan amal qilishi. Qonun ijodkorligi sohasidagi huquqiy siyosat.

12-mavzu. Huquq normalari. Tuzilishi va tasniflanishi

Huquq normalari tushunchasi va belgilari. Huquq normasining tuzilishi: gipoteza, dispozitsiya va sanksiya. Huquq normalarini turli asoslarga ko'ra tasniflash.

13-mavzu. Huquq tizimi va huquqiy tizim

Huquq tizimi tushunchasi va uning tarkibiy qismlari. Huquqiy tartibga solish predmeti va uslubi – huquqni tarmoq va institutlarga ajratish mezon. O'zbekiston Respublikasidagi asosiy huquq tarmoqlarining qisqacha tafsifi. Qonunchilik tizimi. Normativ-huquqiy hujjatlarni tizimlashtirish tushunchasi va turlari. Normativ-huquqiy hujjatning tili va uslubi. Qonunlarni tizimlashtirishda yuridik texnikaning ahamiyati.

14-mavzu. Huquqiy munosabatlar va ularning tasniflanishining huquqiy ahamiyati

Huquqiy munosabatlarning tushunchasi, tuzilishi va turlari. Huquqiy munosabatlarning subyektlari. Huquqiy munosabatlarning obyekti. Subyektiv huquq va yuridik majburiyatlar. Yuridik faktlar.

15-mavzu. Hozirgi zamonning asosiy huquq oilalari. Dunyoning yuridik kartasi

Dunyoning huquqiy xaritasi: asosiy tushunchalar. Dunyo huquqiy tizimlarining tasniflanishi. Hozirgi zamon huquq oilalarining umumiy tavsifi.

III. Seminar mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar
Seminar mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Davlat va huquq nazariyasi va tarixi fanining predmeti hamda uning o'ziga xos xususiyatlar
2. Davlat va huquqning vujudga kelishi haqidagi nazariyalar.
3. Davlat tushunchasi, mohiyati, belgilari, atributi.
4. Davlatning shakllari
5. Davlatning funksiyalari
6. Davlat mexanizmi (apparati)
7. Huquq tushunchasi, belgilari, mohiyati
8. Huquq haqidagi nazariyalar. Huquq prinsplari
9. Huquqiy ong va huquqiy madaniyat
10. Huquqning shakli (manbayi)
11. Huquq ijodkorligi va qonunchilik jarayoni
12. Huquq normalari. Tuzilishi va tasniflanishi
13. Huquq tizimi va huquqiy tizim
14. Huquqiy munosabatlar va ularning tasniflanishining huquqiy ahamiyati
15. Hozirgi zamonning asosiy huquq oilalari. Dunyoning yuridik kartasi

Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'limni baholash – bu talabalarning jamoaviy tartibda va yakka tartibda berilgan amaliy loyihalarni bajarishlari orqali amalga oshiriladi. Bunda har bir talabaga bitta jamoaviy loyiha va ikkita yakka tartibda bajariladigan loyiha beriladi. Talaba berilgan loyihaning maqsad va vazifalarini, mohiyatini tushungan holda qo'yilgan masalani o'rganib, izlanishlar olib boradi. Olingan natijalarni tahlil qilib, hulosalari bilan taqdimotlar tayyorlab himoya qiladi. Ishchi fan dasturida loyihalarning soni, mavzusi, mazmuni bajarish usullari va topshirish muddatlari to'liq ochib beriladi.

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Davlat va huquq nazariyasi – umumnazariy ijtimoiy fan
2. Davlat va huquq nazariyasi fanining predmeti
3. Davlat va huquq nazariyasining metodologiyasi
4. Davlat va huquq nazariyasining ijtimoiy va yuridik fanlar tizimidagi o'rni hamda ahamiyati. Davlat va huquq nazariyasining funksiyalari
5. Jamiyat tushunchasi, uning tuzilishi va davlat bilan aloqasi
6. Ibtidoiy jamiyat, uning tabiati va xususiyatlari
7. Urug'chilik tuzumining yemirilishi.
8. Davlat va huquqning kelib chiqishi
9. Davlat va huquqning kelib chiqishi haqidagi nazariyalarning plyuralligi
10. Davlatning tushunchasi va mohiyati
11. Davlatning mohiyati haqidagi turli nazariyalar
12. Davlatning asosiy belgilari
13. Davlat tipologiyasi
14. Davlat shakli tushunchasi
15. Davlat boshqaruvi shakli
16. Davlatning tuzilish shakli

	17.Siyosiy rejim 18.Davlatning funksiyalari tushunchasi, mazmuni va belgilari 19.Davlat funksiyalarini tasniflash 20.Davlatning ichki va tashqi funksiyalari 21.Davlat funksiyalari: muammolar va istiqbol 22.Siyosiy tizim tushunchasi va turlari 23.Siyosiy tizimning tarkibiy tuzilishi va funksiyalari 24.Jamoat birlashmalari va davlat organlarining o‘zaro munosabatlari 25.Huquq prinsiplari tushunchasi va mohiyati. Huquq prinsiplarining tasnifi 26.Huquq funksiyalari tushunchasi va turlari 27.Huquq shakli (manbayi) tushunchasi 28.Huquqiy odat – huquqning tarixiy manbayi 29.Yuridik presedent 30.Normativ-huquqiy hujjat 31.Musulmon huquqining manbalari 32.Huquq ijodkorligi tushunchasi, turlari va funksiyalari 33.Huquq ijodkorligining prinsiplari 34.Qonun ijodkorligi jarayoni va bosqichlari 35.Normativ-huquqiy hujjatlarning vaqt, hudud va shaxslarga nisbatan amal qilishi 36.Huquq normasi tushunchasi va mohiyati 37.Huquq normasining tuzilishi 38.Huquq normalarining turlari 39.Huquqiy ong, huquqiy tafakkur va ma’naviyat olami 40.Huquqiy ongning tabiati va strukturasi 41.Huquqiy madaniyat va uning tuzilishi 42.Huquqiy munosabatlarning tushunchasi, tuzilishi va turlari 43.Huquqiy munosabatlarning subyektlari 44.Huquqiy munosabatlarning obyekti 45.Subyektiv huquq va yuridik majburiyatlar
3.	VII. Ta’lim natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar) Fanni o‘zlashtirish natijasida talaba: • davlat va huquq, uning paydo bo‘lishi va rivojlanishi to‘g‘risida umumiy tasavvurga ega bo‘ladi; • davlatning amal qilishi va uning tuzilmaviy organlari; davlat va huquqning tarixiy va hozirgi zamon tushunchasi, huquq shakllari, huquq ijodkorligi, huquqiy ong va huquqiy madaniyat, huquqbuzarlik va yuridik javobgarlik, ularning turlari; qonuniylik; davlat mexanizmini amalga oshirish kabi masalalarni, davlat va huquq tarixini bilib, bu bilimidan lozim darajada foydalana oladi; • talaba normativ-huquqiy aktlarni sharxlash va qo‘llash, qabul qilinayotgan normativ-huquqiy hujjatlarni Konstitutsiyaga va xalqaro-huquqiy standartlarga mos kelishi, davlat va huquq tarixidan olgan bilimlarini tarixiy merosni hurmatlash, hodisa va jarayonlarni tahlil qilish usullarini qo‘llash, huquqiy muammolar bo‘yicha yechimlar qabul qilish ko‘nikmalariga ega bo‘ladilar.

	Kurs natijasiga ko'ra ega bo'ladigan kompetensiyalar (KK): • Kelajakdagi kasbiy faoliyatda milliy g'oya, ma'naviyat, tarbiya va huquq ta'limi tizimidagi fanlar bo'yicha nazariy va amaliy bilim va ko'nikmalarni namoyon etadi.(KK-1); • ilmiy-tadqiqot ishlarini bajarishda ishtirok etadi (KK-4).
4.	VIII. Ta'lim texnologiyalari va metodlari: • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • seminarlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar); • guruhlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • individual loyihalar; • jamoa bo'lib ishlash va hioya qilish uchun loyihalar
5.	IX. Kreditlarni olish uchun talablar: Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar va tushunchalar haqida mustaqil mushohada yuritish, joriy va oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha variantlar asosida yozma topshiriqlarni bajarishi zarur.
6.	X. Asosiy adabiyotlar: 1. Sh.A.Saydullayev. Davlat va huquq nazariyasi. Toshkent – 2021. 2. Odilqoriyev X.T. Davlat va huquq nazariyasi. Darslik. – Toshkent. «Adolat», 2018. – 528 b. 3. Davlat va huquq tarixi: IIV oliy ta'lim muassasalari uchun darslik // H. Odilqoriyev, N. Azizov, X. Madirimov. – T.: O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi, 2012. – 345 b. 4. Davlat va huquq tarixi: IIV oliy ta'lim muassasalari uchun darslik // H. Odilqoriyev, N. Azizov, X. Madirimov. – T.: O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi, 2012. – 345 b. XI. Qo'shimcha adabiyotlar 1.Mirziyoyev Shavkat Miromonovich. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. Mamlakatimizni 2016 yilda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning asosiy yakunlari va 2017 yilga mo'ljallangan iqtisodiy dasturning eng muhim ustuvor yo'nalishlariga bag'ishlangan Vazirlar Mahkamasining kengaytirilgan majlisidagi ma'ruza, 2017 yil 14 yanvar / Sh.M. Mirziyoyev. – Toshkent: O'zbekiston, 2017. – 104 b. 2.Mirziyoyev Shavkat Miromonovich. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 24 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi ma'ruza. 2016 yil 7 dekabr /SH.M.Mirziyoyev. –

	Toshkent: "O'zbekiston", 2017. – 48 b. 3.Mirziyoyev Shavkat Miromonovich. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. Mazkur kitobdan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2016 yil 1 noyabrdan 24 noyabrga qadar Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahri saylovchilari vakillari bilan o'tkazilgan saylovoldi uchrashuvlarida so'zlagan nutqlari o'rin olgan. /SH.M.Mirziyoyev. – Toshkent: "O'zbekiston", 2017. – 488 b. 4.Mirziyoyev Shavkat Miromonovich. Yangi O'zbekiston strategiyasi.-Toshkent, 2021. -458 b. Axborot manbalari http://www.edu.uz–O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi sayti. http://www.uzedu.uz – O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi sayti. http://www.gov.uz– O'zbekiston Respublikasi xukumati portali. www.pedagog.uz www.cspi.uz www.pedagog.uz www.edu.uz www.natlib.uz (A.Navoiy nomidagi O'z.MK) www.ziyonet.uz - Ziyonet axborot-ta'lim resurslari portali
7.	Chirchiq davlat pedagogika universiteti tomonidan ishlab chiqilgan va universitet Kengashining 2023 yil " <u>29</u> " <u>avgust</u> dagi qarori bilan tasdiqlangan
8.	Fan/modul uchun ma'sul: O.Berkinov – CHDPU, "Milliy g'oya" kafedrası o'qituvchisi
9.	Taqrizchilar: M.X.Baratov – TDYU Fuqarolik huquqi kafedrası professori, yuridik fanlar doktori. R.A. Ikramov – Chirchiq davlat pedagogika universiteti "Milliy g'oya, ma'naviyat asoslari va huquq ta'limi" kafedrası dotsenti, y.f.n.

